

Verken een plekje uit de Zwinstreek

Boerenhol, Lapscheurse gat, malende molens, historische gebouwen,... Je komt wat tegen in de Zwinstreek. Maar vanwaar komen deze namen, voor wat dienen of dienden deze rare bouwsels. Ze leveren stuk voor stuk interessante verhalen en vertelsels op over de Zwinstreek. Meer dan een verkenning waard!

Naam: Hanneke Vermue-Roelofs

Locatie: Fort Berchem, Terhofstede/Retranchement

Beschrijving (incl. foto's):

Luguber

De bijnaam van de Retranchementenaren is **mensenbranders**. Luguber! Welk verhaal schuilt hierachter? Is het op het oog lijkende vreedzame dorpje wel zo lieflijk? Werd hier in het verleden een misdrijf gepleegd?

Fort Berchem

Het Fort Terhofstede (later Fort Berchem) dateert uit het begin van de Tachtigjarige Oorlog (ca. 1580). Het fort is een overblijfsel van een redoute¹ die in 1584 door de Spanjaarden is gebouwd op een schor aan het Zwin. De stormvloed van 25 september 1597 heeft dit fort voor een groot deel vernield. Toen prins Maurits in 1604 vaste voet had gekregen op het eiland van Cadzand achtte hij het gewenst een sterkte te bouwen dichtbij het gehucht Terhofstede. Men ving aan met het bouwen van bastions en grachten. Na het Twaalfjarige Bestand, een onderbreking van de Tachtigjarige Oorlog, kwamen er omstreeks 1622 nog de schansen Oranje en Nassau bij.

Fort Berchem

Het Pesthuis

Uit archeologisch onderzoek blijkt dat op de verhoging een vierkant gebouw heeft gestaan met mogelijk in de noordoosthoek een ronde toren. Uit 'De Kaart van de schansen aan beide zijden van Het Zwin omtrent Sluis' (Claes Jansz. Visscher, 1627) blijkt dat na de bouw van de forten van Retranchement op het terrein van de schans een wachthuis heeft gestaan dat mogelijk ook gebruikt is als **pesthuis**.

'De zwarte dood'

De gevreesde ziekte heerste zeer lang in Retranchement. Er wordt vermeld dat in 1631 een pesthuis van twee delen lengte werd gebouwd. In 1666 had het dorp er weer onder te lijden. De 'commandeur' Johan Theodore Bauman deelde de Raad van State schriftelijk mede dat zijn garnizoen met 'een zwarte koortse' was bezocht. Welke maatregelen moest hij nemen? Hij werd gemachtigd om 'een bekwaam

¹ Een redoute bestaat vaak uit een van een aarde opgeworpen verschansing, die aan alle kanten even sterk is. Verschansingen van steen komen ook voor. ^[1] Een redoute kon voor tijdelijk of permanent gebruik dienen. Het gebruik van redoutes werd populair in de 17e eeuw en de bouw ervan liep door tot in de 19e eeuw.

logement' te bereiden in het fort Berchem. De zieke militairen uit het garnizoen werden hier ondergebracht. Tegen het einde van de 17^e eeuw werd fort Berchem opgeheven en gesloopt.

De troepen werden op een wachtschip overgebracht, dat ligplaats koos in de onmiddellijke nabijheid op het Zwin. Tot grote ontsteltenis van de burgerij brak op het schip eveneens de pest uit. Men wist maar al te goed wat dat betekende. De ervaring had geleerd dat pest krijgen eveneens inhield dat men er ook aan zou sterven. Om zelf verschoond te blijven stak de burgerij van Retranchement op zekere nacht het wachtschip in brand. Zo zeker was men ervan dat de bemanning toch zou sterven aan de zwarte dood.

Of dit voorval juist is, is niet met zekerheid te zeggen, maar toch worden de Retranchementenaren vanaf die tijd '**Mensenbranders**' genoemd.

Huidig gebruik

Het gerestaureerde fort ligt in 4 ha natuurgebied aan de oude zeedijk in Terhofstede. Hier leven boomkijkers en kamsalamanders. Steenuiltjes bivakkeren in de knotwilgen. Blijkbaar is de restauratie van fort Berchem ook met wat vraagtekens omgeven: <http://www.pzc.nl/regio/zeeuws-vlaanderen/twijfels-aan-echtheid-van-fort-berchem-1.2012534>. Wat ook waar is, het is een plaats om stil van binnen te worden. Je kan er heerlijk rustig wandelen en binnen de verschansing waan je je met een beetje fantasie in de 17^e eeuw. Ook leuk met kinderen!